

HET BOEK VAN DE WEEK

EEN UITGAVE VAN (ONGEWILD) „HISTORISCHE” BETEKENIS.

Bij de „Hendrik de Cock-Stichting” te Groningen is onder den titel „Eerste- of Tweede-Hands Gezag” een merkwaardige uitgave verschenen.

Merkwaardig allereerst door de voorgeschiedenis der verschijning als zodanig. Het grootste gedeelte ervan (voorzoover n.l. copie van mijn „onderduikers”-hand bevattende) is gezet en gecorrigeerd geweest, klaar voor den druk, bij een uitgever in Brabant. Dat was nog in den tijd van den oorlog, kort na de bekende schorsing. De goede zorg van het Voorburgsch comité, waaraan de zaak der Gereformeerde Kerken zoo onnoemelijk veel te danken heeft, had de uitgave mogelijk gemaakt. Evenwel — er kwam niets van verschijning: oorlogsmisère in Brabant, plus papierambtenarij.....

Nadlen werd een poging gewaagd in Groningen. Grote moeite om een afdruk te krijgen van het zetsel, het gecorrigeerde. Opnieuw zetten. En weer corrigeren. En nog eens. Eindelijk: kant en klaar. En toch: niet verschijnen. Oorlogsmisère in Groningen: een verbrande drukkerij, copie + zetsel verloren.....

Ten slotte is dan nu na veel nieuwe moeite de publicatie een feit.

Ook de inhoud maakt (zijns ondanks) de uitgave „merkwaardig”. Het eerste gedeelte immers bevat — met vóór- en naspel — de brieven, die ondergeteekende schreef aan den kerkeraad van Kampen over de continuëering der synode.

Een mensch kan soms blij worden om redenen, die een ander nauwelijks overweegt. Zoo heeft ondergeteekende den laatsten tijd twee keer een dankbaar oogenblik gehad bij het herlezen van vroegere schriften van zijn hand (een zeldzaamheid overigens). Den éénen keer toen hij „Bezet Bezi” doorlas. „Aan wat hier staat behoef ik, na zooveel katastrofale gebeurtenissen in den staat, geen letter te veranderen”, dacht ondergeteekende niet dank in 't hart. En precies hetzelfde oordeelde hij bij de correctie van de proeven van deze brieven over de „synode”, die zich zelf al maar continuëerde. Ook daaraan behoeft de schrijver, na zooveel katastrofale gebeurtenissen in de kerk, thans geen letter te veranderen. En dat stemt tot dank. Want de „synode” heeft in dien tijd betekenisvolle dingen gedaan, en ondergeteekende ook. De heeren Berkouwer, Hoek, Milo, Kraan, Duursema, Dijk, Ridderbos en hun medeleden moeten ook maar eens in de stilte gaan en zich afvragen, of zij nog alles wat zij toen officieel hebben gesproken, handhaven.

Hoe het zij, de „synode” heeft mij mede om mijn weigering van verloochening van deze brieven onwaardig verklaard, in Gods Kerk het ambt te bedienen; ds P. Keizer heeft aan de vrijgemaakte meisjes, die niet met waarheid-verkrachtende artikeltjes worden gevoed, zooals de andere, dat nog pas in herinnering gebracht.

Zoo kregen deze brieven huns ondanks historische betekenis. Wie de geschiedenis der vrijmaking kennen wil, kan er niet over heen loopen; daar heeft de „synode” voor gezorgd. Den éénen keer zei ze: wij kennen uw standpunt niet. Den anderen keer: wij kennen het zeer wel. Toen die brieven bij den kerkeraad waren (daar begint een behoorlijk mensch in zulke gevallen) haalde ze die brieven wederrechtelijk naar zich toe, en deed haar best, mij te brengen tot verloochening, en den kerkeraad tot afwijzing. En toen ze eindelijk op mijn verzoek — toen het tijd geworden was — op de synodale tafel kwamen, officieel door den kerkeraad daar gedeponereerd, deed ze net, alsof ze daar nooit geweest waren, en zuchtte: wij kennen schrijver's standpunt niet. Men noemt dit: recht doen onder Geestesleiding. En de schare weet nauwelijks wat er gebeurt.

Maar tot hen, die nog hun verantwoordelijkheid besoffen, zeg ik: leest deze officiële stukken; leest ook den 2en brief, waarin ik tracht af te rekenen met de afweer-propaganda van den advocaat der „synode”, dr K. Dijk. En oordeelt, want het zijn uw zaken. En laat men weten, dat ik wat niet met de stukken weerlegd is, handhaven zal en er ook naar hoop te handelen. Het is goed, die openlijk te zeggen: men wete, welk vleesch in de kuip der vrijgemaakte kerken is.

Naast deze officiële stukken evenwel bevat de hier aangekondigde uitgave ook nog andere van wetenschappelijke betekenis: Prof. Deddens is zoo vriendelijk geweest, in klare taal af te rekenen met tweeërlei uit „synodalen” mond verneembare tegenargumentatie, n.l.

1e, de Dordtsche synode heeft ook predikanten afgezet zonder de kerkeraaden daarin te

kennen;

2e, Schilder bracht een heel ongereformeerde (!) figuur naar voren, toen hij — in een bijzinnetje — opmerkte, dat ook synodebesluiten moesten geratificeerd worden. Het was dr K. Dijk, die zoo schreef, en het was zijn „synode”, die dat maar even onderteekende, en dr Dijk's vergissingen tot kerkleer maakte.

Met beide „argumenten” heeft men officieel de kerken „voorgelicht”, en één- twee-drie stemming gemaakt. Zelfs met het laatste, dat met den franschen en latijnschen tekst van art. 31 zelf in strijd komt.

Maar Prof. Deddens, klaar en bondig, en hier en daar om der kerken wil duidelijk verontwaardigd, rekent grondig er mee af.

Zoo werd deze uitgave een werk van ons beiden. Mogen allen, die boven de kunstmatig geleide nevelen uit willen komen, om op de geschiedfeiten zich te concentreren, ervan kennis willen nemen. „Ontwaakt, gij die slaapt”.

K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

DE VERKLARING VAN GEREFORMEERDE ZENDINGSARBEIDERS.

In het Januari-nummer van „Het Zendingblad” der (gebonden) Gereformeerde Kerken komt een verklaring voor, die onderteekend is door Prof. Dr J. H. Bavinck en twaalf andere arbeiders in de Gereformeerde Zending. De onderteekenaars spreken uit, dat zij behoefte hebben uitdrukking te geven aan de in hen levende overtuiging. Zij doen dat „in het besef, dat het van groot belang is, dat we als Christenen van Nederland trachten te komen tot een meer zuiver begrip van wat nu gebeurt in Indonesië, zoodat wij daardoor tot een houding komen, die verantwoord is tegenover God en onze mede-rijksgenooten”.

In de uit vijf punten bestaande verklaring, die dan volgt is er veel, waarmee ik het bijna geheel eens kan zijn. Toch kan ik met de verklaring geen instemming betuigen en dat niet zooozeer omdat ik enkele uitdrukkingen minder juist acht, als wel omdat de verklaring als geheel niet aan haar doel beantwoordt. Als doel wordt door de opstellers genoemd: „trachten te komen tot een meer zuiver begrip van wat nu gebeurt in Indonesië”.

Dat doel wordt door deze verklaring niet bereikt. Voordat ik dit aantoon, wil ik eerst nog iets zeggen over het gebruik van het woord „Indonesië”. Dat ik hiertegen bezwaar heb, is bekend. Dat bezwaar handhaaf ik, ook na de tegenwerping, dat toch ook in de rede van H. M. de Koningin van 7 Dec. 1942 het woord voorkomt. In die rede gebruikte H. M. inderdaad éénmaal het woord „Indonesië”, maar dat we moeten oppassen, daaraan geen te groote betekenis te hechten, wordt duidelijk als we ons rekenschap geven, dat in diezelfde rede dertien maal van Indië of Nederlandsch Indië gesproken wordt. De verklaring van de zendingsarbeiders daarentegen bezigt consequent vijf maal het woord „Indonesië” en geen enkele maal de officiële naam van het gebied, dat zij bedoelen. Blijkbaar willen zij tegemoet komen aan het sentiment van de Indische nationalist. De vraag kan rijzen, hoever zij in die tegemoetkoming zullen gaan, met name of zij zich in de toekomst bij den zendingsarbeid zullen gaan bedienen van de zoogenaamde Indonesische taal (het Maleisch) met uitschakeling van Javaansch, Soembaneesch en Boegineesch. Natuurlijk zullen zij dat niet doen, maar zijn zij van plan de volken, tot wie zij gezonden zijn, de groote werken Gods te verkondigen, aan een legelijk in zijn eigen taal, in welke zij geboren zijn. Waarmee feitelijk het gebruik van het woord „Indonesië” veroordeeld wordt, omdat de logische consequentie van dat gebruik wordt afgewezen.

Ik keer terug tot het doel van de verklaring, die immers beoogt te komen tot een beter begrip van het huidige gebeuren in Indië. In punt 3 kunnen we lezen, waarin het door de opstellers gesignaleerde onjuiste begrip zich geopenbaard heeft. Dat punt begint:

Zij hebben met leedwezen geconstateerd, dat het Christelijk volksdeel te weinig beseft, dat in de dingen die thans Indonesië beroeren een rechtmatig streven naar zelfstandigheid niet mag worden veroordeeld, en dat het te veel geneigd is, de schuld van het huidige conflict alleen maar te wijden aan de Japanners, aan Soekarno e.d.

Het lijkt geen twijfel, dat met deze woorden niet slechts het gedrag van enkele Christenen, maar de houding van de Nederlandsche Christenheid als geheel, wordt afgekeurd. Er is sprake van het Christelijk volksdeel, dat zich schuldig maakt aan een te weinig eenzijdig en een te veel anderzijds. Naar alle waarschijnlijkheid vindt het afkeurend oordeel over het Christelijk

volksdeel zijn oorsprong in de critiek op het Indische regeringsbeleid, welke critiek het scherpst naar voren is gekomen in de Christelijke pers en uit de Christelijke politieke partijen.

De opstellers van de verklaring zijn het blijkbaar met deze critiek niet eens al is 't niet duidelijk of zij zich geheel achter de regering scharen. Wel kunnen we constateeren, dat zij niet zoover gaan als de Communistische Partij, die wel de regeringspolitiek steunen wil, maar het gebruik van geweld afkeurt. De verklaring zegt n.l. in het vervolg van punt 3:

„Bij de scherpste veroordeeling van de gruweldaden, door de extremisten bedreven en bij volle overtuiging, dat het roeping is, met krachtige hand rust en orde te herstellen.....”

De verklaring erkent dus de roeping om met krachtige hand rust en orde te herstellen. Maar helaas ondermijnt, ja verlamt zij de kracht van die hand, wanneer zij vervolgens uitspreekt, dat

„het toch noodig (is), er een open oog voor te hebben, dat er veel diepere factoren in het spel zijn, welke wij alleen dan klaar onder het oog kunnen zien, wanneer wij beginnen oprecht en ootmoedig de gemeenschappelijke schuld te belijden”.

Die gemeenschappelijke schuldbelijdenis vinden we uitgedrukt in punt 1 der verklaring:

„Zij zijn zich bewust van de groote schuld, die het Nederlandsche volk — en in dat volk ook wij — draagt, doordat wij in onze betrekkingen met Indonesië zoowel politiek en economisch, alsook in het optreden van de Hollanders, helaas ook van belijdende Christenen, ons te weinig hebben laten leiden door de eischen van rechtvaardigheid, onbaatzuchtigheid en naastenliefde, gelijk Gods Woord ons die gebiedt”.

Al kunnen wij met deze schuldbelijdenis instemmen dan blijft het nog de vraag of de verklaring het bij het rechte eind heeft, wanneer zij hierin één van de veel diepere factoren ziet, die in het spel zijn, bij hetgeen er thans in Indië geschiedt.

Ja zelfs indien de laatste vraag bevestigend beantwoord moet worden en dus de visie van de opstellers der verklaring op de oorzaken van het conflict als juist erkend zou worden, ook dan zouden wij blijven afkeuren het gebruik, dat van deze schuldbelijdenis gemaakt wordt om de roeping tot het met krachtige hand herstellen van rust en orde niet te ontkennen en vloeit voort uit de wijze, waarop de verklaring de schuldbelijdenis vooropstelt, terwijl zij later nog eens uitdrukkelijk vaststelt, dat wij daarmee moeten beginnen.

De verhouding Nederland-Indië is dikwijls vergeleken met die van voogd tegenover pupil, ook wel met die van vader tot zoon. Een vader die zijn zoon lief heeft, zal hem kastijden, wanneer het noodig is. Hij zal zich daarvan niet laten weerhouden door het besef, dat de zoon zijn zondige natuur van hemzelf geërfd heeft, want wie de roede inhoudt, haat zijn zoon. Wel zullen de slagen den vader minstens zooveel pijn doen als den zoon. Eigen schuldbesef mag den vader niet weerhouden om te doen wat heilzaam is voor zijn zoon. Om die laatste gedachte is het ons te doen in het door ons gebruikte beeld. Het heil van Indië vordert, dat met krachtige hand rust en orde worde hersteld. Wie die krachtige hand inhoudt of haar verlamt, haat Indië. Ik schrijf dit in diepe bewogenheid over den nood der miljoenen bevolking van Indië, daarmee citeerend de beginwoorden van den slotzin der verklaring.

Overigens geloof ik niet, dat de visie van de opstellers der verklaring, op de oorzaken van het conflict juist genoemd kan worden. In hoofdstuk V van „Ongeloof en Revolutie” stelt Groen van Prinsterer een onderzoek in naar de vraag of de Revolutie misschien aan de ondeugdzaamheid der staatsvormen of aan de misbruiken te wijten is. Ook Groen begint zijn onderzoek naar de oorzaak der Revolutie met schuldbelijdenis, echter niet omdat hij in de beleden schuld één der diepere factoren ziet, die in het spel zijn. Hij schrijft: „Gaarne begin ik met een teken van onpartijdigen zin, door, in naam der voorgelachten, schuld te belijden. Een lang en zwart zondenregister kan, gelijk van ons, van hen ter tafel worden gebracht. Het is altijd, ook in de nieuwere historie, als van oudsher: wij en onze Vaders hebben gezondigd”. Groen komt na onderzoek der misbruiken evenwel tot de volgende conclusie: „Misbruiken zijn ondergeschikte oorzaken der Revolutie geweest..... doch met de Revolutiebegrippen waren deze misbruiken, in de nadeelge werking, niet vergelijkbaar”. Niet vergelijkbaar, dat is wel iets anders dan te spreken van één der diepere factoren, die in het spel zijn.

Niet helemaal duidelijk is mij de betekenis van het begin van punt 5 der verklaring:

„Met nadruk wijzen zij op de practijk van de zendingsvelden, die voortvloeiend uit het Evangelie, sinds 1931 geleid heeft tot de zelfstandigverklaring der Indonesische Kerken, door welke eenzijdig de zelfstandigwording van de volken, naar onze Chris-